

## Analysis and Explanation of Voluntary Activities in Iran as a Manifestation of Social Health

### ARTICLE INFO

**Article Type**  
Research Article

#### Authors

Zahra Zakeri Nasrabadi <sup>1\*</sup>,  
Amir Maleki <sup>2</sup>,  
Zahra Mardani Valendani <sup>3</sup>

#### How to cite this article

Zahra Zakeri Nasrabadi, Amir Maleki, Zahra Mardani Valendani. Analysis and Explanation of Voluntary Activities in Iran as a Manifestation of Social Health. *Islamic Life Style*. 2022; 6(2):88-99

1. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran (Corresponding Author).
2. Associate Professor, Department of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran
3. Assistant Professor, Department of Psychology and Educational Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran

\* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: z\_zakeri@pnu.ac.ir

#### Article History

Received: 2021/08/02

Accepted: 2022/04/07

### ABSTRACT

**Purpose:** In measuring social health at the micro level, more attention is paid to how a person communicates in the social relations network. According to experts such as Keyes, there is a positive and close relationship between social health and pro-social behaviors and responsibility in society. Accordingly, the purpose of this study is to analyze voluntary behaviors in Iran as a manifestation of social health and well-being of citizens and to explain the motivational structure underlying these behaviors. For this purpose, two types of activities involved "pro-social" and "community involvement" are analyzed and the effect of religiosity and values such as "Self-enhancement", "self-transcendence", "openness to change" and "generalized social trust" on these behaviors are tested.

**Materials and Methods:** The research method is the secondary analysis of data from the fifth wave of Global Values Survey with a sample size of 2667 people.

**Findings:** Findings show that in Iran, membership in pro-social altruistic activities is more than community involvement activities. Religiosity has a significant effect on community involvement activities, and by eliminating this variable, the values of "self-transcendence" explain a small percentage of membership in this group of activities. But the value type of "openness to change" has the greatest impact on both types of activities, especially community involvement activities.

**Conclusion:** Although the rate of membership in volunteer activities is low in Iran, but these few volunteers consciously turn to these activities with the aim of creating a positive change in society, which is an important step in improving the social health of citizens.

**Keywords:** Openness to Change, Religiosity, Self-Enhancement, Self-Transcendence, Volunteer Activities.

## تحلیل و تبیین فعالیت‌های داوطلبانه در ایران به عنوان نمودی از سلامت اجتماعی

زهرا ذاکری نصرآبادی<sup>۱\*</sup>

استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران  
(نویسنده مسؤول).

امیر ملکی<sup>۲</sup>

دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

زهرا مردانی ولدانی<sup>۳</sup>

استادیار، گروه روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

### چکیده

**هدف:** در سنجش سلامت اجتماعی در سطح خرد بیش از هر چیز به نحوه ارتباط شخص در شبکه روابط اجتماعی توجه می‌شود. به عقیده صاحب‌نظرانی چون کبیز، ارتباط مثبت و تنگاتنگی بین سلامت اجتماعی و رفتارهای اجتماع‌پسند و مسئولیت‌پذیری در جامعه وجود دارد. بر این اساس، هدف از تحقیق حاضر تحلیل رفتارهای داوطلبانه در ایران به مثابه نمودی از سلامت و بهزیستی اجتماعی شهروندان و تبیین ساختار انگیزشی زیربنای این رفتارهاست. بدین منظور، دو نوع فعالیت «جامعه‌پسند» و «مشارکتی» مورد تحلیل قرار گرفته و تأثیر دینداری و ارزش‌هایی چون «ارتقای خود»، «تعالی بخشی خود»، «آمادگی برای تغییر» و «اعتماد تعمیم یافته» بر این رفتارها آزمون شده است.

**مواد و روش‌ها:** روش تحقیق، تحلیل ثانویه داده‌های موج پنجم پیمایش ارزش‌های جهانی با حجم نمونه ۲۶۶۷ نفر است.

**یافته‌ها:** یافته‌ها نشان می‌دهد در ایران عضویت در فعالیت‌های نوع‌دوستانه جامعه‌پسند بیشتر از فعالیت‌های مشارکتی است. دینداری تأثیر قابل‌توجهی بر فعالیت‌های جامعه‌پسند دارد و با حذف این متغیر، ارزش‌های «تعالی بخشی خود» درصد ناچیزی از عضویت در این گروه فعالیت‌ها را تبیین می‌کنند. اما سنخ ارزشی «آمادگی برای تغییر» بیشترین تأثیر را بر هر دو نوع فعالیت، به ویژه فعالیت‌های مشارکتی، دارد.

**نتیجه‌گیری:** هر چند میزان عضویت در فعالیت‌های داوطلبانه در ایران پایین است، اما همین داوطلبین اندک نیز آگاهانه با هدف ایجاد تغییر مثبت در فضای جامعه به این فعالیت‌ها روی می‌آورند که این امر گام مهمی در بهبود سلامت اجتماعی شهروندان است.

**واژه‌های کلیدی:** آمادگی برای تغییر، ارتقای خود، تعالی بخشی خود، دینداری، فعالیت‌های داوطلبانه.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۱۸

\*نویسنده مسؤول z\_zakeri@pnu.ac.ir

### مقدمه

گلد اسمیت سلامت اجتماعی را «ارزیابی رفتارهای مثبت و منفی فرد در ارتباط با دیگران» تعریف می‌کند و آن را یکی از اساسی‌ترین شاخص‌های سلامت هر کشوری معرفی می‌کند که به کارا بودن فرد در جامعه منجر می‌شود (۱). تحقیقات نشان می‌دهد که مقیاس سلامت اجتماعی با مقیاس‌های رضایت از زندگی، شادکامی، تعهد مدنی و رفتار جامعه‌پسند همبستگی دارد. سلامت اجتماعی از طریق تمرکز شهروندان در ارتباط با تعاملات میان‌فردی (مثل ملاقات با دوستان، آشنایان و ...) و مشارکت اجتماعی (مانند عضویت در گروه‌ها و انجمن‌ها، احزاب و شبکه‌های اجتماعی ساختار شهری) مورد سنجش قرار می‌گیرد (۲). در تحقیق حاضر نیز بر مشارکت اجتماعی به مثابه یکی از ابعاد اصلی سلامت اجتماعی تأکید می‌شود. مشارکت اجتماعی در افراد مبتنی بر این باور است که خود را عضو حیات اجتماع می‌دانند و فکر می‌کنند چیزهای ارزشمندی برای عرضه به جامعه دارند و در رفاه عمومی مؤثر هستند. به تبع چنین باوری افراد می‌کوشند احساس دوست داشته شدن کنند و در دنیایی سهیم باشند که صرفاً به دلیل انسان بودن برای آنها ارزش قائل است. یکی از مهم‌ترین اشکال مشارکت اجتماعی که بیش از هر شکل دیگری مبتنی بر ارزش‌های تعالی‌جویانه و انسان‌دوستانه صورت می‌گیرد، عضویت داوطلبانه اقشار مختلف اجتماع در برنامه‌های مختلف خدماتی، رفاهی و توسعه‌ای است. هدف از تحقیق حاضر، بررسی وضعیت اینگونه رفتارها در جامعه‌ی ایران توأم با تحلیل و تبیین زیربنای انگیزشی آنهاست.

یافته‌های عبدالله‌تبار و همکاران (۱۳۸۶) پیرامون سلامت اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی تهران نشان می‌دهد که علاوه بر تأثیر متغیرهایی چون وضعیت تأهل، تحصیلات و جنسیت بر سلامت اجتماعی، عضویت در انجمن‌ها نیز رابطه معناداری با سلامت اجتماعی دارد (۳). در این فعالیت‌ها، اقدامات داوطلبانه هم‌ابزاری برای ارائه خدمات و هم‌راهی برای بیان شهروندی فعال است (۴). بر طبق دیدگاه وایتهد و دالگرن (۱۹۹۱)، در کنار عواملی چون سبک زندگی فردی، وضع کار و زندگی و وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی، شبکه‌های اجتماعی نیز از عوامل تعیین‌کننده سلامت اجتماعی هستند. در این بعد از سلامت به «تمامیت شخص» در برابر شبکه‌ای اجتماعی تأکید می‌شود. فعالیت داوطلبانه درون اجتماعات و سازمان‌ها، داوطلبین را قادر می‌سازد که با زندگی کردن و کار کردن در کنار سایر افراد اجتماع، فهمی مشترک از یکدیگر و چالش‌هایی که خود و جامعه با آن روبه‌رویند گسترش دهند. جایی که این امر به طور مؤثر عمل کند، پیوندهای شخصی قوی و روابطی خلق می‌کند که به نوع متفاوتی از همکاری، مبتنی بر یک قدردانی متقابل از دانش، مهارت‌ها و شبکه‌های یکدیگر منجر می‌شود (۵). کبیز و شاپیرو نیز از شاخص «مبادله انواع اعتماد و حمایت اجتماعی» به مثابه وجه مثبت سلامت اجتماعی در سطح تحلیل بین فردی و شاخص «سرمایه اجتماعی و کارآمدی اجتماعی» به مثابه وجه مثبت سلامت اجتماعی در سطح تحلیل اجتماعی نام می‌برند (۶). با توجه به این امر که مشارکت در فعالیت‌های داوطلبانه از مهم‌ترین شاخص‌های سرمایه اجتماعی و به تبع آن سلامت اجتماعی است،

سؤال اصلی در تحقیق حاضر این است که وضعیت رفتارهای داوطلبانه در ایران چگونه است و چه ارزش‌ها و انگیزه‌هایی منجر به گرایش افراد به این رفتارها می‌شوند؟

فعالیت داوطلبانه، تعبیر متفاوتی در کشورها و فرهنگ‌های مختلف دارد، اما به طور وسیع بر هر فعالیتی که طی آن فرد زمان خود را آزادانه به نفع دیگران اعطا می‌کند اطلاق می‌شود. این نوع فعالیت‌ها عموماً بدون پرداخت دستمزد و غیراجباری است که در بافتی سازماندهی شده، عمدتاً در قالب سازمان‌های غیردولتی و تشکلهای خودجوش مردمی، صورت گرفته و می‌تواند با پرکردن خلأ خدمات دولتی، نقش مهمی در کمک به اقشار مشخصی از جامعه ایفا نمایند (۷).

باتینی و وورا (۲۰۱۳)، با الهام از طبقه‌بندی «دینگل» (۲۰۰۱)، انواع فعالیت داوطلبانه را در قالب دو گروه از رفتارها طبقه‌بندی نموده‌اند: رفتارهای «در درجه اول کمک‌رسان یا جامعه‌پسند» (pro-social or helping Primarily behaviors) با هدف بالا بردن سطح رفاه اقشار محروم و آسیب‌پذیر؛ و رفتارهای «در درجه اول مشارکتی» (Primarily community involvement behaviors) که هدف این نوع رفتارها، شرکت در برنامه‌های مشترک و دسته‌جمعی در زمینه‌هایی چون بهداشت، ورزش، هنر، آموزش، محیط زیست، سیاست و ... است. در هر گروه از این فعالیت‌ها، ارزش‌های متفاوتی اهداف انگیزشی افراد را تثبیت نموده و ظرفیت‌های مورد نیاز برای دستیابی به این اهداف را تقویت می‌کنند (۸).

در جامعه ایران آمیزه‌ای از فعالیت‌های غیررسمی و سنتی مساجد و هیأت‌های مذهبی، مؤسسات خیریه، صندوق‌های قرض‌الحسنه و اشکال جدیدتر سازمان‌های مردم‌نهاد همچون اتحادیه‌ها و اصناف دست‌اندرکار ارائه خدمات اجتماعی و رفاهی، توسعه‌ای، آموزشی و حمایتی می‌باشند. بدون شک توسعه این فعالیت‌ها و تقویت فرهنگ مشارکت، مستلزم شناسایی عوامل زمینه‌ساز چنین فعالیت‌هایی است. از جمله این عوامل، انگیزش‌ها و ارزش‌های زیربنای رفتارهاست که مطالعه آن در سال‌های اخیر اهمیت بسیار یافته است. شوارتز و باردی (۲۰۰۱) در سه مطالعه شامل ارزیابی رابطه ارزش-رفتار افراد توسط خودشان، دوستان صمیمی آنها و همسالانشان، طی آزمون روابط ارزش‌های ده‌گانه شوارتز با رفتارهای معمول مختلف به همبستگی‌های پایداری بین بیشتر ارزش‌ها و رفتارهای مربوط به آنها دست یافته‌اند (۹).

در تحقیق حاضر، بر مبنای طیف ارزشی شوارتز، تأثیر سنخ‌های ارزشی مختلف بر عضویت داوطلبانه در دو گروه فعالیت‌های «جامعه‌پسند» و «مشارکتی» مورد سنجش قرار گرفته است. ساختار ارزشی شوارتز در بین فرهنگ‌های گوناگون مشابه است و استفاده از این نظریه، تحلیل رفتارهای داوطلبانه را در فرهنگ‌های متفاوت امکان‌پذیر می‌سازد. این ساختار مشتمل بر ده نوع ارزش‌های اساسی است که بیان‌گر انگیزش‌های متمایز است (۱۰) و (۱۱). ابعاد ارزشی شوارتز در مجموع دو محور دوقطبی را تشکیل می‌دهند: نخست، «آمادگی برای تغییر» در برابر «محافظة کاری» و دوم، «تعالی‌بخشی خود» در برابر «ارتقای خود».

بعد آمادگی برای تغییر شامل نوع‌های ارزشی «خوداتکایی» (مبتنی بر هدف تفکر و عمل مستقل و دربرگیرنده ارزش‌هایی چون خلاقیت، آزادی، انتخاب اهداف خود و استقلال) و «انگیزش» (زندگی متنوع، زندگی هیجان‌برانگیز و شهامت داشتن) است؛ ارزش‌های «موفقیت» (مبتنی بر هدف موفقیت شخصی از طریق اثبات صلاحیت بر حسب استانداردهای اجتماعی و فرهنگی غالب) و «قدرت» (مبتنی بر هدف کسب پایگاه اجتماعی و پرستیژ، کنترل یا تسلط بر افراد و منابع) نمایان‌گر بعد «ارتقای خود» است؛ ارزش‌های «سنت‌گرایی» (شامل ارزش‌هایی چون: احترام به سنت‌ها، تواضع، میانه‌روی و زندگی معنوی) «همنوایی» (اطاعت، خودانظمی، ادب و احترام به والدین و بزرگ‌ترها، وفاداری و تعهد) و «امنیت» (نظم اجتماعی، امنیت خانوادگی، حمایت متقابل، سلامتی و احساس تعلق) بیان‌گر بعد محافظه‌کاری است؛ و در نهایت «جهان‌گرایی» (عدالت اجتماعی، برابری، جهان در صلح، جهان زیبا، وحدت با طبیعت، خرد و حکمت) و «خیرخواهی» (مفید، مهربان، فداکار، بخشنده و مسؤول) بعد «تعالی‌بخشی خود» را نمایان می‌سازد. ارزش «لذت‌خواهی» (زندگی لذت‌بخش و توجه افراطی به خود) نیز در دو مقوله «آمادگی برای تغییر» و «ارتقای خود» جای می‌گیرد (۸).

داوطلب شدن به منظور کمک به دیگران، یک رفتار جامعه‌پسند است و لذا انتظار می‌رود که بیش از هر چیز متأثر از ارزش‌های جامعه‌پسند، شامل خیرخواهی و جهان‌گرایی (متعلق به سنخ ارزشی «تعالی‌بخشی خود») باشد. وجه مشترک این دو ارزش این است که هر دو معطوف به رفاه دیگران هستند؛ با این تفاوت که خیرخواهی با رفاه دیگران بلاواسطه سر و کار دارد که فرد معمولاً در تماس فراوان با آنهاست، اما جهان‌گرایی معطوف به رفاه عامه است. در مطالعات قبلی تأثیر این ارزش‌ها بر رفتارهای جامعه‌پسند تأیید شده است (۱۲). نتایج تحقیق «یونگ‌یان» نیز نشان می‌دهد که اولین انگیزه فعالیت داوطلبانه خدمت به دیگران بوده است (۱۳).

در مطالعه حاضر جهت تبیین نقش این ارزش‌ها در فعالیت‌های جامعه‌پسند، از نظریه «رن بکرز» استفاده می‌شود. بکرز با مطالعه خود در کشور هلند، فرایند و علیت موجود در رابطه بین ارزش‌ها و مشارکت داوطلبانه در فعالیت‌های اجتماعی را بر مبنای شواهد تجربی تحلیل می‌کند و فرایند انتخابی را در این زمینه مؤثرتر می‌داند. به عقیده وی، در فرایند آغازین جامعه‌پذیری، تفاوت‌های از پیش موجود باعث می‌شود که امکان شروع فعالیت‌های داوطلبانه از سوی افراد دارای ارزش‌های جامعه‌پسند قوی‌تر نسبت به افراد دارای ارزش‌های ضعیف‌تر بیشتر باشد. همچنین امکان تداوم فعالیت‌های داوطلبانه در افراد دارای ارزش‌های جامعه‌پسند قوی‌تر بیشتر از افراد دارای ارزش‌های ضعیف است. بکرز «مقیاس جهت‌گیری ارزشی اجتماعی» را مطرح می‌کند. با استفاده از این مقیاس، اکثر اشخاص با کوچک شمردن تفاوت بین نتایج برای خود و برای دیگری و به حد اعلی رساندن برابری می‌توانند به عنوان بازیگران «جامعه‌پسند» تعریف شوند. اقلیت قابل ملاحظه‌ای از بازیگران «فردگرا»، بدون احترام گذاشتن به نتیجه برای بازیگر دیگر، بهترین نتایج را برای خودشان دنبال می‌کنند و اقلیت کوچکتری از بازیگران «رقابتی» نیز به نظر می‌رسد

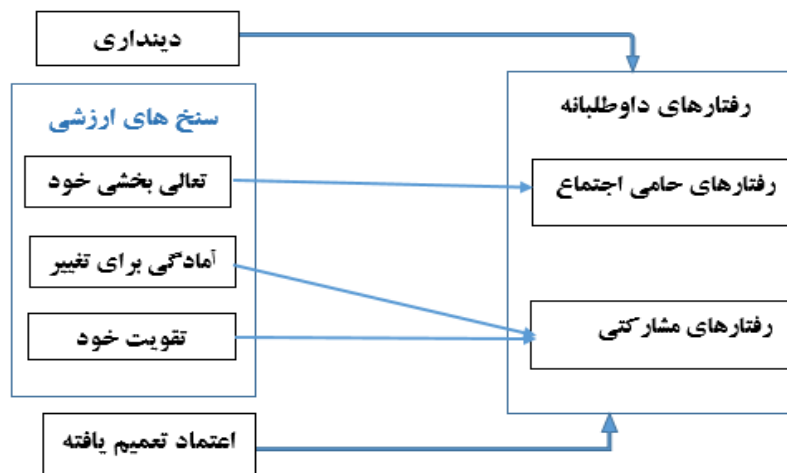
انسان دوستانه به دیگران ارتباط دارد، سنخ ارزشی «آمادگی برای تغییر»، شامل خود اتکایی و انگیزش، با فعالیت‌های داوطلبانه «مشارکتی» ارتباط مثبت دارد.

- سنخ ارزشی «ارتقای خود»، شامل موفقیت و قدرت، با فعالیت‌های داوطلبانه «مشارکتی» ارتباط مثبت دارد.

- کسانی که به دیگران اعتماد می‌کنند احتمالاً بیشتر از کسانی که به دیگران اعتماد ندارند در فعالیت‌های داوطلبانه درگیر می‌شوند و در این فعالیت‌ها باقی می‌مانند.

نکته قابل توجه دیگر اینکه، جامعه ایران یک جامعه دینی است و دین نقش محوری در جامعه ایران دارد (۱۶). در نتیجه انتظار می‌رود این ارزش‌ها نقشی تعیین‌کننده در گرایش به فعالیت‌های داوطلبانه داشته باشند. در اجتماع مذهبی، داوطلب شدن غالباً بسیار ارزشمندتر از بخشش است، شاید به این خاطر که داوطلب شدن باعث می‌شود افراد زندگی کردن برای آرمان‌های مذهبی خود را بهتر به نمایش بگذارند (۱۷). در دین اسلام نیز خدمت به نیازمندان یک بخش کلی آموزه‌های اسلامی است. تحقیقات پیرامون نگرش‌های مذهبی و داوطلب شدن (رفتار داوطلبانه) نشان می‌دهد برخی انواع باورها، مثل مفهوم درک عشق از خدا، با رفتار داوطلبانه ارتباط دارند. در مطالعه دینداری به مثابه عامل تبیین‌کننده رفتارهای داوطلبانه، حضور در اماکن مذهبی به عنوان شاخص اصلی دینداری به کار رفته است، به اضافه طیف متنوعی از دیگر مقیاس‌های مذهبی، همچون عضویت در سازمان‌های مذهبی، نماز خواندن، اهمیت نسبی ایمان و نگرش‌های مذهبی مرتبط با بخشیدن زمان و پول از سوی فرد (۱۸). متغیرهای زمینه‌ای نیز می‌توانند تأثیرگذار باشند، هر چند مطالعات تجربی نشان می‌دهد این متغیرها وقتی در کنار جهت‌گیری‌های ارزشی قرار می‌گیرند نقش چندانی در تبیین رفتارها ندارند (۱۹).

با توجه به فرضیه‌های تحقیق، مدل تجربی تحقیق به صورت شکل ۱- قابل ترسیم است:



شکل ۱- مدل نظری تحقیق

که تفاوت بین نتایج خودشان و بازیگر دیگر را به حد اعلی می‌رسانند.

بکرز در تحقیقات خود نشان می‌دهد که پابندی به ارزش‌های جامعه‌پسند از جمله اعتماد تعمیم یافته، ارزش‌های بشردوستانه و احساس مسؤلیت اجتماعی منجر به افزایش مشارکت داوطلبانه در فعالیت‌های داوطلبانه جامعه‌پسند (خدمات اجتماعی) می‌شود. افراد هر چه بیشتر می‌فهمند که جهان به شهروندان مسؤول نیاز دارد و اهمیت کمک به دیگران را بیشتر درک می‌کنند (۱۴). بکرز در مطالعه پانل خود در هلند، این فرض را تأیید می‌کند که اشخاص اعتمادکننده احتمال بیشتری دارد که به انجمن‌های داوطلبانه ملحق شوند و در این انجمن‌ها فعال باشند. به عقیده وی اولین دلیل این امر آن است که اعتماد یک ویژگی دلپذیر ثابت در اشخاص است که مایل به تغییر نیست و بر تعاملات فرد با دیگران و تفسیر وی از این تعاملات تأثیر می‌گذارد (۱۴). طبق تحلیل «آنهایر» و «رامو» (۱۹۹۲) نیز برخی انواع اجتماعات داوطلبانه، به ویژه انجمن‌های مذهبی، بر مبنای «اعتماد از پیش موجود» داوطلبین، که طی دوره‌های وسیع جامعه‌پذیری شکل گرفته‌اند، پیش می‌روند (۱۵).

«باتینی» و «وورا» (۲۰۱۳) در مطالعات تجربی خود نشان داده‌اند که ارزش‌های «انگیزش» با برانگیختن افراد به جستجوی زندگی متنوع و ارزش‌های «موفقیت» با تحریک افراد به کوشش جهت برتری‌جویی از طریق نشان دادن صلاحیت‌هایشان، به عنوان انگیزه‌هایی برای مشارکت و درگیری در انجمن‌ها و تعامل اجتماعی وسیع عمل می‌کنند. بنابر یافته‌های این محققان، میزان همبستگی «انگیزش» با داوطلب شدن به قصد مشارکت برابر با ۰/۱۹۱ است (۸). بر این اساس، انتظار می‌رود عضویت در چنین فعالیت‌های مشارکتی بیشتر مبنی بر ارزش‌های «ارتقای خود»، شامل موفقیت و قدرت، و یا ارزش‌های «آمادگی برای تغییر»، شامل «خوداتکایی» و «برانگیختگی» باشد. بر اساس آنچه گفته شد، فرضیه‌های تحقیق بدین شرح است:

- در حالی که سنخ ارزشی «تعالی‌بخشی خود»، شامل خیرخواهی و جهان‌گرایی، با فعالیت‌های داوطلبانه «جامعه‌پسند» و ارائه خدمات

## مواد و روش‌ها

در مطالعه حاضر از روش تحلیل ثانویه بر اساس داده‌های موج پنجم پیمایش ارزش‌های جهانی (World Value Survey (WVS)) استفاده شده است (۲۰). این داده‌ها در سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ میلادی در ایران به کوشش دکتر آزادارمکی گردآوری گردیده است. تعداد نمونه مورد مطالعه در این موج ۲۶۶۷ نفر است که پس از حذف داده‌های از دست رفته، به منظور آزمون مدل نظری تحقیق با استفاده از روش مدلیابی معادلات ساختاری، این تعداد به ۲۳۳۵ نفر تقلیل یافت. جهت آزمون فرضیه‌ها از تحلیل رگرسیون گام به گام در نرم افزار SPSS و مدلیابی معادلات ساختاری در نرم‌افزار Amos استفاده شد.

متغیرهای تحقیق و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها در تحقیق حاضر بدین شرح است:

ارزش‌ها: باورهای ریشه‌داری که جهت‌گیری کنشگران را تعیین می‌کنند و بنیان‌های انگیزشی رفتارها را شکل می‌دهند. در پژوهش حاضر سه سنخ ارزشی، بر حسب طیف ارزشی شوارتز، مورد مطالعه قرار گرفته است:

- «تعالی‌بخشی خود»: مجموعه ارزش‌هایی که با اولویت دادن به اهداف گروهی و جمعی در مقابل اهداف شخصی بر کمک کردن به دیگران تأکید می‌ورزند و منجر به اقدام موثر برای دیگران می‌گردند. برای سنجش این ارزش‌ها از ارزش‌های «خیرخواهی» و «جهان‌گرایی»، از مجموع ارزش‌های ده گانه شوارتز، میانگین گرفته شد. دامنه توزیع نمرات یک تا شش است.

- «تقویت خود»: با هدف تحکیم و ترفیع پایگاه خود در جامعه و قابل سنجش بر اساس میانگین ارزش‌های «موفقیت» و «قدرت» در طیف ارزشی شوارتز. دامنه توزیع نمرات یک تا شش است.

- «آمادگی برای تغییر»: در بردارنده چشم‌انداز اهداف توسعه‌ای و حرکت به سوی جامعه‌ای مشارکت‌محور و قابل سنجش بر اساس میانگین ارزش‌های «انگیزش» و «خوداتکایی» در طیف ارزشی شوارتز. دامنه توزیع نمرات یک تا شش است.

در پیمایش ارزش‌های جهانی، برای هر ارزش یک گویه طراحی شده است و به این ترتیب در مجموع ده گویه روی طیف شش‌درجه‌ای ارائه گردیده است. «جورج داتلر» و همکارانش طی پیمایشی در آلمان غربی، اعتبار درونی و بیرونی ارزش‌های شوارتز را بر اساس داده‌های حاصل از پیمایش ارزش‌های جهانی مورد ارزیابی قرار دادند. طبق نتایج حاصل از این پیمایش، گویه‌ها از اعتبار درونی لازم برخوردارند، هر چند اعتبار درونی گویه‌ها بیشتر از اعتبار بیرونی آنهاست (۲۱). در این مقیاس از پاسخگویان خواسته شده میزان شباهت خود به ویژگی‌های معطوف به هر ارزش را روی طیف شش‌درجه‌ای (از عدم شباهت با نمره یک تا شباهت خیلی زیاد با نمره شش) مشخص نمایند.

اعتماد تعمیم‌یافته: منظور از اعتماد تعمیم یافته، ایمان به صداقت، منصف بودن و یاری رسان بودن به دیگران است. در پیمایش ارزش‌های جهانی این سوال برای سنجش «اعتماد به دیگران تعمیم یافته» در نظر گرفته شده است: «شما فکر می‌کنید اگر فرصتی پیش آید اکثر افراد سعی می‌کنند از شما امتیاز بگیرند یا سعی می‌کنند با انصاف باشند. پاسخ‌ها روی یک مقیاس فاصله‌ای از نمره یک (برای

امتیاز می‌گیرند) تا نمره ۱۰ (برای با انصاف هستند) درجه‌بندی شده است.

عضویت در فعالیت‌های داوطلبانه: سازمان‌های غیردولتی از مظاهر بارز فعالیت‌های داوطلبانه و به طور کلی ناسودبر تلقی شده‌اند (۲۲). طبق تعریف شورای اروپا، این سازمان‌ها، انجمن‌ها، جنبش‌ها یا گروه‌هایی هستند که مستقل از دولت، بدون قصد منفعت‌طلبی و در جهت حمایت از منافع خاصی، همچون مسائل شغلی، اجتماعی، تجاری، سیاسی، علمی، انسان‌دوستانه، مذهبی و ... تشکیل گردیده‌اند (۷). نتایج حاصل از پیمایش ارزش‌های جهانی گویای آن است که در حال حاضر مساجد، انجمن‌های خیریه و انجمن‌های حمایت از محیط زیست در ایران عمده‌ترین مراکز غیر دولتی فعالیت‌های داوطلبانه هستند. در نوشتار حاضر، عضویت در مساجد و مؤسسات خیریه (که عملکرد آنها با عملکردهای انسان‌دوستانه سنتی نهادهای دینی مرتبط است) نماینده فعالیت‌های داوطلبانه «کمک‌رسان یا جامعه‌پسند» و عضویت در انجمن حفاظت از محیط زیست (که مبتنی است بر مشارکت اعضا در حمایت از برنامه‌های حفظ محیط زیست) نماینده «فعالیت‌های مشارکتی» هستند.

سؤال مربوط به عضویت در انجمن‌های داوطلبانه در پیمایش ارزش‌های جهانی یک سؤال سه گزینه‌ای است شامل: عدم عضویت، عضویت غیرفعال و عضویت فعال. در تحقیق حاضر جهت سنجش رابطه جهت‌گیری‌های ارزشی و «عضویت در انجمن‌های داوطلبانه»، این متغیر به یک متغیر دو گروهی (dummy variable) با کد یک (برای عضو بودن) و صفر (برای عضو نبودن) تبدیل شد. بدین ترتیب، دامنه توزیع داده‌ها روی منحنی نرمال از صفر تا یک است. دینداری: در این تحقیق، با استناد به اینگلهارت و نوریس (۲۳)، سه شاخص مشارکت دینی (بر حسب سوال «هر چند وقت یک بار برای اقامه نماز به مسجد می‌روید؟» با کدگذاری ۱-۷)؛ ارزش‌های دینی (با دو گویه اهمیت خدا از کد یک «اصلا مهم نیست» تا کد ۱۰ «خیلی مهم است» و اهمیت دین با کدگذاری مجدد ۱ «کاملاً بی اهمیت»، ۲ «نه چندان مهم»، ۳ «تا حدودی مهم» و ۴ «بسیار مهم»؛ و اعتقادات دینی (کدگذاری ۱-۳) برای سنجش دینداری به کار رفته است.

## یافته‌ها

خلاصه‌ای از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه ایران در موج پنجم پیمایش ارزش‌های جهانی بدین قرار است: ۴۹/۹ درصد از پاسخگویان مرد و ۵۰/۱ درصد زن هستند. از نظر توزیع سنی، ۴۹/۸ درصد از پاسخگویان واقع در گروه سنی ۱۵-۲۹، ۳۸/۳ درصد واقع در گروه سنی ۳۰-۴۹ و ۱۱/۶ درصد واقع در گروه سنی ۵۰-۹۸ می‌باشند. ۱۳/۴ درصد بی‌سواد یا تحصیلات ابتدایی ناقص دارند، ۳۳/۴ درصد تحصیلات غیردانشگاهی و ۵۳/۴ درصد تحصیلات دانشگاهی دارند. از لحاظ وضعیت درآمد نیز، کدگذاری مجدد مقیاس ده درجه‌ای درآمد نشان می‌دهد که ۱۲/۶ درصد در طبقه بسیار پایین، ۲۹ درصد در طبقه پایین، ۳۵/۸ درصد در طبقه متوسط، ۱۹/۹ درصد در طبقه بالا و ۱/۸ درصد در طبقه بسیار بالا واقع شده‌اند.

شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی متغیر عضویت در فعالیت‌های داوطلبانه، به تفکیک نوع فعالیت در جدول ۲- آمده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی عضویت در فعالیت‌های داوطلبانه در ایران

کشیدگی	چولگی	انحراف معیار	میانگین	کل	عضویت	عدم عضویت	عضویت در فعالیت‌های داوطلبانه
-۱/۷۸	۰/۴۶	۰/۴۸	۰/۳۸	۲۳۳۸	۹۰۵	۱۴۳۳	فراوانی
				۱۰۰	۴۳۵	۶۱/۳	درصد
				۲۳۳۸	۵۵۹	۱۷۷۹	فراوانی
۱/۰۲	۱/۶۲	۰/۶۹	۰/۰۹	۱۰۰	۲۸۹	۲۳/۹	مؤسسات خیریه
				۱۰۰	۱۲/۴	۷۶/۱	درصد
				۲۳۳۸	۲۱۸	۲۱۲۰	فراوانی
-۰/۵	۱/۲	۰/۴۲	۰/۲۳	۱۰۰	۱۷۱	۹/۳	انجمن محیط زیست
				۱۰۰	۷/۳	۹۰/۷	درصد

هر سه سازمان دارای چولگی مثبت نسبت به توزیع نرمال است که تمرکز اکثر نمرات در سویه منفی طیف را نشان می‌دهد. شمار افراد دارای عضویت در فعالیت‌های مذکور بدین شرح است: ۳۳/۹۳٪ عضویت در مساجد که بیش از نیمی از آنها عضو غیرفعال هستند؛ ۲۰/۹۵٪ دارای عضویت در مؤسسات خیریه و ۷/۸٪ نیز عضو انجمن محیط زیست هستند. این آمار نشان از پایین بودن مشارکت اجتماعی ایرانیان در فعالیت‌های داوطلبانه است. آماره‌های توصیفی سنخ‌های ارزشی و دینداری در جدول ۳- آمده است:

از بین داوطلبین عضویت در مساجد، ۴۷۰ نفر عضو غیر فعال و ۴۳۵ نفر عضو فعالند؛ در مؤسسات خیریه ۲۷۰ نفر غیرفعال و ۲۸۹ نفر فعال؛ و در انجمن محیط زیست ۴۷ نفر غیر فعال و ۱۷۱ نفر فعالند. میانگین عضویت در همه سازمان‌ها پایین‌تر از حد متوسط توزیع نرمال (برابر با ۰/۵) است و عضویت در مساجد بیش از سایر فعالیت‌هاست. علت این را امر می‌توان در ماهیت دینی مساجد و سابقه دیرینه آنها در ارائه خدمات نوع‌دوستانه دانست. در مجموع، عضویت در فعالیت‌های نوع دوستانه جامعه‌پسند بیشتر از فعالیت‌های مشارکتی (انجمن محیط زیست) است. توزیع نمرات در

جدول ۳. آماره‌های توصیفی متغیرهای مستقل

کشیدگی	چولگی	چارک سوم	چارک دوم	چارک اول	انحراف معیار	میانگین	متغیر
-۰/۰۳	-۰/۴۲	۴/۵	۴	۳/۵	۱/۹	۳/۹	سنخ ارزشی «ارتقای خود»
۱/۱۴	-۰/۸۲	۵/۵	۵	۴/۵	۰/۸۳	۴/۸۹	سنخ ارزشی «تعالی بخشی خود»
-۰/۱۵	-۰/۲۲	۵	۴	۳/۵	۱/۰۷	۳/۹۸	سنخ ارزشی «آمادگی برای تغییر»
-۰/۹۵	۰/۴۸	۷	۵	۲	۲/۶۹	۴/۶۶	اعتماد اجتماعی تعمیم یافته
-۰/۱۸	-۰/۶۲	۵/۳	۴/۶	۳/۶	۰/۸۷	۴/۵۴	دینداری
					۷/۳		

نمرات در دینداری بیشتر است. توزیع نمرات در همه سنخ‌های ارزشی به غیر از اعتماد تعمیم‌یافته دارای چولگی منفی نسبت به توزیع نرمال است که تمرکز اکثر نمرات در سویه مثبت طیف را نشان می‌دهد.

میانگین همه ارزش‌ها به غیر از «اعتماد تعمیم یافته» به میزان قابل توجهی از حد متوسط منحنی توزیع نرمال (برابر با ۳) بالاتر است. میانگین اعتماد، روی مقیاس ۱۰ درجه‌ای، پایین‌تر از حد وسط توزیع نرمال (برابر با ۵) است. ارزش‌های تعالی‌بخشی خود و دینداری به ترتیب بالاترین میانگین را دارند، ضمن آنکه پراکندگی

نظر گرفتن متغیر دینداری تعریف شده است. ضرایب رگرسیونی تفکیکی برای یک متغیر مستقل به ما می‌گوید که با افزایش یک واحد در مقدار آن متغیر، با ثابت نگهداشتن مقدار سایر متغیرهای مستقل، مقدار متغیر وابسته چقدر تغییر می‌کند.

یافته‌های استنباطی مشخص می‌کند که هر کدام از سنخ‌های ارزشی، چند درصد از واریانس رفتارهای داوطلبانه را تبیین می‌کنند. در جدول‌های ۴ و ۵ برای هر کدام از رفتارهای داوطلبانه دو مدل رگرسیون یکی با در نظر گرفتن متغیر دینداری و دیگری بدون در

جدول ۴. تبیین رفتارهای جامعه‌پسند بر حسب سنخ‌های ارزشی با حضور و عدم حضور دینداری

معادله (۲): با در نظر گرفتن متغیر مستقل دینداری				معادله (۱): بدون در نظر گرفتن متغیر مستقل دینداری				سنخ‌های ارزشی
sig	Beta	s.c	B	Sig	Beta	s.c	B	
۰,۰۰۲	۰,۰۶۵	۰,۰۰۹	(۳) ۰,۰۲۹	۰,۰۰۰	۰,۱۲۶	۰,۰۰۹	(۱) ۰,۰۵۶	تعالی بخشی خود
۰,۰۰۰	۰,۰۸۴	۰,۰۰۷	(۲) ۰,۰۲۹	۰,۰۰۹	۰,۰۵۲	۰,۰۰۷	(۳) ۰,۰۱۸	آمادگی برای تغییر
n.s	.....	.....	.....	۰,۰۰۴	۰,۰۵۸	۰,۰۰۳	(۲) ۰,۰۰۸	اعتماد به دیگران
۰,۰۰۰	۰,۲۳۹	۰,۰۰۹	(۱) ۰,۱۰۲	.....	.....	.....	.....	دینداری
۰,۰۰۰	-----	۰,۰۶۰	-۰,۴۱	۰,۰۰۰	-----	۰,۰۵۴	-۰,۰۷۴	ضریب ثابت
				R				
				۰,۲۶۹				
				۰,۰۱۷				R <sup>2</sup>
				۰,۰۰۰				Sig

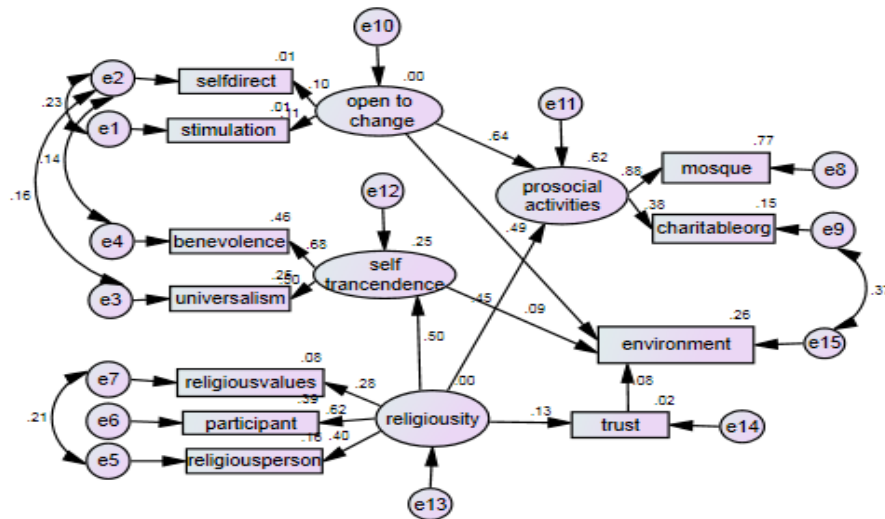
مهم‌ترین متغیر پیش‌بین رفتارهای داوطلبانه جامعه‌پسند است. در این حالت قدرت تبیین سنخ ارزشی «تعالی بخشی خود» بسیار ضعیف شده و متغیر اعتماد نیز از مدل خارج می‌شود. بر این اساس می‌توان گفت دینداری قوی‌ترین پیش‌بین رفتارهای داوطلبانه جامعه‌پسند است و دلیل این امر را می‌توان در نقش دینداری به عنوان مهم‌ترین منبع تحکیم ارزش‌های تعالی و کمال‌جویی در افراد دانست. البته متغیر «آمادگی برای تغییر» نیز در هر دو حالت تأثیر معناداری بر رفتارهای جامعه‌پسند دارد. این بدان معناست که به طور کلی روی آوردن به رفتارهای داوطلبانه در قالب عضویت در انجمن‌های مدنی از هر نوع مستلزم ارزشمند دانستن تغییر و پویایی است.

یادداشت: شماره‌های داخل پرانتز ترتیب قرار گرفتن متغیر پیش‌بین در مدل رگرسیون متغیر وابسته است. با در نظر گرفتن متغیر دینداری در مدل رگرسیون، متغیرهای تبیین‌کننده عضویت در فعالیت‌های جامعه‌پسند در سطح خطای کمتر از ۵ درصد به ترتیب اهمیت عبارتند از: دینداری با ضریب تأثیر ۰/۲۳۹؛ آمادگی برای تغییر با ضریب تأثیر ۰/۰۸۴؛ و تعالی بخشی خود با ضریب تأثیر ۰/۰۶۵. اما با حذف متغیر دینداری از مدل، در نتایج و شدت تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته تغییر قابل توجهی به وجود می‌آید. در این حالت، ضریب تأثیر تعالی بخشی خود برابر است با ۰/۱۲۶ و متغیر اعتماد نیز در سطح خطای کمتر از ۵ درصد مقدار ۰/۰۵۸ رفتارهای جامعه‌پسند را تبیین می‌کند. به این ترتیب، آنگاه که دینداری وارد مدل می‌شود،

جدول ۵. تبیین رفتارهای مشارکتی بر حسب سنخ‌های ارزشی با حضور و عدم حضور دینداری

معادله (۲): با در نظر گرفتن متغیر مستقل دینداری				معادله (۱): بدون در نظر گرفتن متغیر مستقل دینداری				سنخ‌های ارزشی
sig	Beta	s.c	B	Sig	Beta	s.c	B	
۰,۰۴۸	۰,۰۴۳	۰,۰۰۳	(۴) ۰,۰۱۷	۰,۰۰۶	۰,۰۵۶	۰,۰۰۷	(۳) ۰,۰۰۲	تعالی بخشی خود
۰,۰۰۰	۰,۰۸۵	۰,۰۰۶	(۲) ۰,۰۲۳	۰,۰۰۰	۰,۰۷۴	۰,۰۰۶	(۲) ۰,۰۰۲	آمادگی برای تغییر
۰,۰۰۰	۰,۰۸۵	۰,۰۰۲	(۱) ۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۹۱	۰,۰۰۲	(۱) ۰,۰۰۰	اعتماد به دیگران





chisquare= 151.6 df= 34 p\_value= 0.000 RMSEA= 0.038

شکل ۳. مدل معادله ساختاری تأثیر جهت گیری های ارزشی بر رفتارهای داوطلبانه (با متغیر دینداری)

مقدار کمتر از ۵ درصد حاکی از برازش خوب مدل است. در مدل معادله ساختاری دوم، مقدار این شاخص برابر است با ۰/۰۳۸ و نشان می‌دهد مدل از برازش خوبی برخوردار است. با مقایسه مدل مذکور با مدلی که فاقد متغیر دینداری است، تأثیر دینداری بر روابط بین ارزش‌های مورد مطالعه و فعالیت‌های داوطلبانه و نقش ارزش‌های دینی در این نوع فعالیت‌ها بهتر آشکار می‌شود. در جدول ۶- ضرایب رگرسیون و شاخص‌های برازش دو مدل آمده است. از مدل دارای متغیر دینداری تحت عنوان مدل (۱) و از مدل بدون متغیر دینداری تحت عنوان مدل (۲) نام برده شده است.

در شکل ۳-، مقدار کای اسکوار معنادار شده است؛ اما در نمونه‌های با حجم بالا این امر قابل توجیه است و با صرف معنادار شدن کای اسکوار نمی‌توان مدل را رد کرد. با افزایش حجم نمونه حتی تفاوت‌های اندک بین ماتریس واریانس-کوارانس نمونه‌ای و ماتریس واریانس-کوارانس بازتولید شده از سوی نرم افزار مدل‌سازی به لحاظ آماری معنادار خواهد شد (۲۴). بنابراین در نمونه‌های با حجم بالا معمولاً از ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) برای آزمون برازش مدل استفاده می‌شود که

جدول ۶- مقایسه نتایج حاصل از دو مدل معادله ساختاری جهت برآورد نقش دینداری در رفتارهای داوطلبانه

روابط بین متغیرها	ضرایب رگرسیونی استاندارد شده		شاخص های نیکویی	مدل (۱)	مدل (۲)
	مدل (۱)	مدل (۲)			
آمدگی برای تغییر ← رفتار جامعه‌پسند	۰/۶۴** (۲/۶۹)	۰/۸۵** (۳/۱۹)	خی دو	۱۵۱/۶	۲۲/۹
آمدگی برای تغییر ← رفتار مشارکتی	۰/۴۹** (۳/۴)	۰/۷۱** (۲/۹۶)	درجه آزادی	۳۴	۱۴
تعالی بخشی خود ← رفتار جامعه‌پسند	n.s	۰/۲۳** (۵/۲۳)	p-value	۰/۰۰۰	۰/۰۶۲
تعالی بخشی خود ← رفتار مشارکتی	۰/۰۹** (۳/۲۸)	۰/۰۹** (۲/۹۹)	RMSEA	۰/۰۳۸	۰/۰۱۷
اعتماد ← رفتار جامعه‌پسند	n.s	n.s	GFI	۰/۹۸۸	۰/۹۹۸
اعتماد ← رفتار مشارکتی	۰/۰۸** (۴/۲۸)	۰/۰۷** (۳/۶)	NFI	۰/۹۳۳	۰/۹۸۴
دینداری ← اعتماد	۰/۱۳** (۴/۲۹)	-----	CFI	۰/۹۴۷	۰/۹۹۴
دینداری ← تعالی بخشی خود	۰/۵۰** (۷/۷۹)	-----	PNFI	۰/۵۷	۰/۴۹
دینداری ← فعالیت جامعه‌پسند	۰/۴۵**	-----	PCFI	۰/۵۸	۰/۴۹

۱/۶۳	۴/۴	CMIN	-----	n.s	فعالیت مشارکتی	دینداری
------	-----	------	-------	-----	----------------	---------

از جمله پیشنهادهای مدل برای بهبود برازش مدل بود که در پایان به مدل افزوده شد. این امر به لحاظ نظری نیز قابل توجیه است. در ادبیات مطالعات دینی بر تأثیر دینداری بر رفتارهای جامعه‌پسند و مشارکتی از طریق مکانیسم «اعتماد» تأکید می‌شود. مذهب به طور مستقیم از طریق شعایر و به طور غیر مستقیم از طریق تأثیرات روانشناختی، اعتماد به دیگران را تقویت می‌کند (۲۵).

تمامی این یافته‌ها نشان می‌دهند که قلمرو کار داوطلبانه پیچیده و چندوجهی است و وظایف سازمانی مختلف به نیروهای انگیزشی متفاوت متوسل می‌شوند. از یک سو اهمیت دادن به دیگران، هر چند نه کاملاً نوع‌دوستانه، یک نیروی مهم در بین داوطلبان باقی می‌ماند و از سوی دیگر انگیزش برای ارائه خدمت توسط واقعیت‌های اجتماعی وسیع‌تری چون تبدیل جهان به مکانی بهتر شکل داده می‌شود (۲۶). ارزش‌های دینی نیز همچنان نقش مهمی در گرایش ایرانیان به رفتارهای داوطلبانه ایفا می‌کنند.

#### نتیجه‌گیری

در حوزه سلامت اجتماعی که مدت زیادی از مطرح شدن آن در ادبیات جامعه‌شناسی نمی‌گذرد، بر مؤلفه‌هایی چون کیفیت روابط اجتماعی، سطح و کیفیت حمایت‌های اجتماعی و مشارکت اجتماعی تأکید می‌شود. بر این اساس، شهروندی از لحاظ اجتماعی سالم محسوب می‌شود که در امور شهری مشارکت داشته باشد، خود را فردی ارزشمند بداند، معتقد باشد که جامعه در حال شکوفایی است و به نوعی خود را عنصری از گروهی بزرگ‌تر بداند. این امر حاصل نمی‌شود مگر با داشتن روحیه‌ی مدنی بالا و مشارکت در فعالیت‌های اجتماع‌پسند و مشارکتی. بنابراین، وجود درجه‌های بالای مشارکت اجتماعی در بین اعضای جامعه حاکی از سلامت اجتماعی آنهاست. بر طبق نظر هوگی و همکاران (۱۹۹۹)، مشارکت در جامعه به جوانان فرصت بسط روابط اجتماعی با افرادی غیر از خانواده و همسالان را در موقعیت‌های مختلف اجتماعی می‌دهد تا درک درستی نسبت به خود و دیگران پیدا کنند و از این طریق سلامت اجتماعی خود را تقویت نمایند (۲۷).

نتایج پیمایش ارزش‌ها در ایران حاکی از آن است که نرخ فعالیت‌های داوطلبانه در ایران پایین است. بر طبق یافته‌های به دست آمده از حجم نمونه ۲۶۶۷ نفر، ۳۳/۹۳٪ عضویت در مساجد دارند که بیش از نیمی از آنها عضو غیرفعال هستند؛ ۲۰/۹۵٪ دارای عضویت در مؤسسات خیریه؛ و ۷/۸٪ نیز عضو انجمن محیط زیست هستند. این آمار نشان از پایین بودن مشارکت اجتماعی ایرانیان در فعالیت‌های داوطلبانه است که از پیامدهای مهم آن کاهش سطح سلامت اجتماعی خواهد بود.

مطالعات تجربی در جوامع مختلف نشان می‌دهد که فعالیت‌های داوطلبانه بر مبنای اصول اخلاقی ویژه‌ای تداوم می‌یابد و انگیزش‌های ارزشی خاصی افراد را به گزینش آگاهانه این فعالیت‌ها سوق می‌دهد. تحقیق حاضر به تحلیل نقش ارزش‌های انسانی و دینی در گرایش ایرانیان به فعالیت‌های داوطلبانه پرداخته است. داده‌های

\*\* در سطح ۰/۰۱ معنادار است. \* در سطح ۰/۰۵ معنادار است. اعداد داخل پرانتز در زیر ضرایب رگرسیون، نسبت‌های بحرانی است.

مطابق جدول-۶، مقدار RMSEA در هر دو مدل کمتر از ۵ درصد و حاکی از برازش بسیار خوب مدل است. در هر دو مدل مقادیر NFI (شاخص برازش تطبیقی هنجار شده) و شاخص برازش تطبیقی CFI بالاتر از ۰/۹ و نزدیک به یک است که نشان دهنده برازش خوب مدل می‌باشد. مقدار PNFI (شاخص برازش هنجار شده مقصد) و PCFI (شاخص برازش تطبیقی مقصد) نیز در صورتی که بین ۰/۵ تا ۰/۶ باشد قابل قبول است. در هر دو مدل این مقادیر بالاتر از ۰/۵ بوده و حاکی از برازش قابل قبول مدل هستند. مقدار کای اسکور نسبی (CMIN) در مدل اول برابر است با ۴/۴ که طبق گفته شوماخر و لومکس (۱۳۸۸) به نقل از قاسمی، (۱۳۸۹) مقادیر بین ۱ تا ۵ این شاخص قابل قبول است. در مدل دوم مقدار این شاخص کمتر از ۲ است (۱/۶۳). در کل بر اساس شاخص‌های برازش گزارش شده می‌توان گفت هر دو مدل از برازش قابل قبولی برخوردارند. ضرایب رگرسیون پارشیال در مدل معادله ساختاری مبنای تحلیل بارهای عاملی متغیرهای پنهان و تحلیل همبستگی متغیرهای مستقل و وابسته هستند. در هر دو مدل، نسبت‌های بحرانی ضرایبی که با حداکثر خطای ۵ درصد معنادار شده‌اند به میزان قابل توجهی بالاتر از ۱/۹۶ است که گویای رد فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه معنادار بین متغیرهای مربوطه است. طبق ضرایب رگرسیون، آمادگی برای تغییر بیشترین ضریب همبستگی را با هر دو نوع رفتار داوطلبانه دارد. دینداری اثر قابل توجهی بر سنخ ارزشی «تعالی‌بخشی خود» دارد (با ضریب اثر برابر با ۰/۵۰). در حالی که با حذف دینداری از مدل، سنخ ارزشی «تعالی‌بخشی خود» ۲۳ درصد از رفتارهای جامعه‌پسند را تبیین می‌کند، با وارد شدن این متغیر به مدل، «تعالی‌بخشی خود» فاقد اثر مستقیم معنادار با فعالیت‌های جامعه‌پسند خواهد بود، حال آن که ضریب تأثیر مستقیم دینداری بر رفتارهای جامعه‌پسند ۰/۴۵ است. از سوی دیگر، تعالی‌بخشی خود ۹ درصد عضویت در رفتارهای مشارکتی را نیز تبیین می‌کند، اما دینداری اثر معنادار بر این نوع رفتار ندارد. متغیر اعتماد نیز در هر دو مدل صرفاً رفتارهای مشارکتی را تبیین می‌کند. در کل می‌توان گفت، سازمان‌های مذهبی و مؤسسات خیریه از مهم‌ترین سازمان‌های غیر دولتی قلمداد می‌شوند که هم هیجان و برانگیختگی برای تغییر فضای جامعه و هم معنویت ناشی از دینداری افراد را به فعالیت در آنها سوق می‌دهد. اما عضویت در انجمن محیط زیست، به عنوان یک رفتار مشارکتی، بیش از هر چیز ناشی از «آمادگی برای تغییر» است. هر چند اعتماد اجتماعی به عنوان یکی از عناصر اصلی سرمایه اجتماعی و جهان‌گرایی و دغدغه‌به‌زیستی اعضای جامعه نیز تبیین‌گر این نوع رفتارهاست.

نکته قابل توجه دیگر آنکه دینداری با ضریب تأثیر ۰/۱۳ بر اعتماد تعمیم‌یافته اثر مثبت معنادار دارد. برقراری ارتباط بین این دو متغیر

آنها به فعالیت‌های داوطلبانه مؤثر است. نتایج گویای آن است که اعتماد صرفاً بر فعالیت‌های مشارکتی اثر مثبت معنادار دارد. اعتماد عنصر اصلی فعالیت‌های مدنی امروزی است و لذا طبیعی است که بر فعالیت‌های مشارکتی تأثیر داشته باشد. طبق نتایج به دست آمده، ۱۳ درصد اعتماد از پیش موجود ایرانیان توسط دینداری قابل تبیین است. متغیرهای زمینه‌ای همچون جنسیت، تحصیلات، سن و درآمد نیز بر گرایش به فعالیت‌های داوطلبانه اثر می‌گذارند که در این تحقیق اثر آنها کنترل شده است. به طور کلی هر چند تأثیر ارزش‌ها توسط عواملی چون جهان‌بینی‌ها، نگرش‌ها، ویژگی‌های زمینه‌ای و موقعیتی تعدیل می‌شود، اما وقتی انواع مختلف رفتار مقایسه می‌شود قدرت تبیینی ارزش‌ها قابل توجه است. در مجموع می‌توان گفت، نتایج به دست آمده از این تحقیق در مورد ایران تا حد زیادی مشابه با یافته‌های تحقیقات انجام شده در سایر کشورها (۸) و (۲۸) است. شاخص‌های برازش مدل معادله ساختاری نیز نشان می‌دهند که ساختار کوواریانس محقق ساخته از ساختار کوواریانس مشاهده شده تفاوت معنادار ندارد.

بدیهی است تلاش در جهت سازماندهی هر چه بیشتر فعالیت‌های داوطلبانه در قالب سازمان‌های غیردولتی، به بهره‌وری پهنه از این فعالیت‌ها در راستای توسعه جامعه و افزایش سلامت اجتماعی منجر خواهد شد.

## References

1. Haeri. S.M, Tahrani, H. Oliaieemanesh, A, Nejat S. Factors affecting the social health of employees working in the Ministry of Health and Medical Education. Iran J Heal Educ Heal Promot. 2015;3(4):311–8.
2. Kaabeh, N. Khaghani-Fard M and H. Relationship between social health and cultural values of individualism and collectivism and gender socialization in male and female students. Soc Psychol Res. 2017;25(7):117–40.
3. Fathi M, Ajamnejad R, Khakrangin M. Factors Contributing to Social Health among Teachers of Maraghe City. Soc Welfare (India) [Internet]. 2013;12(47). Available from: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1130-fa.html>
4. Van den bos M. Using volunteering infrastructure to build civil society. Erasmus University. Rotterdam; 2014.
5. Burns D. The role of volunteering in sustainable development. 2015.
6. Keyes CL SA. Social well-being in the

حاصل از موج پنجم پیمایش ارزش‌های جهانی، حاوی اطلاعات مفیدی در زمینه جهت‌گیری‌های ارزشی ایرانیان در مقیاس‌های مختلف بوده و منبع مفیدی برای بررسی بنیان ارزشی رفتارهای مختلف است «رن بکرز» از مجموعه ارزش‌هایی تحت عنوان «ارزش‌های جامعه‌پسند» نام می‌برد که طی یک فرایند انتخابی منجر به شروع و تداوم فعالیت‌های داوطلبانه جامعه‌پسند همچون کمک کردن و انجام خدمات بشردوستانه می‌گردد. در کنار این گروه از ارزش‌ها، «کلاری» و «اسنایدر» از انگیزه‌های دیگری همچون «تقویت خود»، گسترش شبکه‌های اجتماعی و... نام می‌برند. کلیه این ارزش‌ها در قالب سه سنخ ارزشی از مجموع ارزش‌های انسانی «شوارتز» تحت عنوان «تعالی‌بخشی خود»، «ارتقای خود» و «آمادگی برای تغییر» مورد تحلیل قرار گرفته و رابطه آنها با فعالیت‌های داوطلبانه جامعه‌پسند، با هدف کمک کردن به اقشار ضعیف جامعه، و فعالیت‌های داوطلبانه مشارکتی، با هدف درگیری مدنی، بررسی شده است. بر طبق نتایج به دست آمده با آن که انتظار می‌رفت ارزش‌های «تعالی‌بخشی خود» بهترین تبیین‌گر فعالیت‌های جامعه‌پسند باشد، سنخ ارزشی «آمادگی برای تغییر» بیشترین نقش را در تبیین دو نوع فعالیت دارد. این بدان معناست که اکثر افراد صرف‌نظر از بهبود رفاه و بهزیستی اعضای جامعه، به دنبال تغییر شرایط موجود در راستای بسط جامعه مدنی و ایجاد هیجان و پویایی از طریق رشد شبکه‌های اجتماعی هستند. به بیان دیگر، سازمان‌های خیریه و مساجد نیز امروزه از نقش سنتی ارائه خدمات نوع‌دوستانه فاصله گرفته‌اند و ایرانیان در درجه اول این سازمان‌ها را سازمان‌هایی مدنی با اهداف و معیارهای سایر سازمان‌های مدنی در سطح جهان می‌دانند. با این وجود در تأیید فرضیه اول، ارزش‌های تعالی‌بخشی خود، که شامل ارزش‌های خیرخواهانه و بشردوستانه است، نیز بر فعالیت‌های جامعه‌پسند اثر مثبت معنادار دارد، حال آنکه ارتباط بسیار ضعیفی بین این ارزش‌ها و فعالیت‌های مشارکتی وجود دارد؛ به طوری که در مدل معادله ساختاری آزمون شده این رابطه معنادار نیست. در نتیجه می‌توان گفت ارزش‌های معنوی و تعالی‌گرایانه نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در فعالیت‌های جامعه‌پسند دارند. اما در جامعه ایران، که یک جامعه دینی است، همان‌طور که انتظار می‌رود ارزش‌های دینی بیش از هر چیز تجلی تعالی و معنویت هستند و در نتیجه درصد قابل توجهی از فعالیت‌های داوطلبانه جامعه‌پسند توسط این متغیر قابل تبیین است. تنها وقتی دینداری از مدل تحقیق حذف شود، ارزش‌های تعالی‌بخشی می‌توانند عضویت در فعالیت‌های مذکور را تبیین کنند. بنابراین گرچه نتایج تا حدی تأییدکننده نظریه بکرز هستند، اما در کل رابطه ارزش‌های جامعه‌پسند با فعالیت‌های جامعه‌پسند ضعیف‌تر از میزانی است که انتظار می‌رفت. این امر نقش تعیین‌کننده دینداری را در تبیین این رفتارها نشان می‌دهد. فرضیه دوم تحقیق مبنی بر رابطه مثبت معنادار بین سنخ ارزشی «ارتقای خود» و عضویت در فعالیت‌های مشارکتی رد شده است. این بدان معناست که در ایران ارزش‌های مادی‌گرایانه ثروت و قدرت نقشی در گرایش به فعالیت‌های داوطلبانه ندارند. طبق فرضیه سوم هم انتظار می‌رود بین اعتماد و عضویت در فعالیت‌های داوطلبانه رابطه مثبت معنادار وجود داشته باشد. «بکرز» اعتماد را ویژگی ثابت در افراد می‌داند که بر گرایش

19. Pepper, M. Jackson, T. Uzzell D. An Examination of the values that motivate socially conscious and frugal consumer behaviors. *Int J Consum Stud.* 2009;33(2):126–36.
20. Study description: Iran. World Values survey. 2005.
21. Datler, G. Jagodzinski, W. Schmidt P. Two theories on the test bench: Internal and external validity of the theories of Ronald Inglehart and Shalom Schwartz. *Soc Sci Res.* 2013;42:906–25.
22. Mohseni M. Social Participation in Iran. Tehran: Arvan; 2003.
23. . Inglehart, R. Norris P. sacred and secular: religion and politics worldwide. Tehran: Agah Publications; 2008.
24. Ghasemi V. Structural Equation Modeling in Social Research Using Amos Graphics. Tehran: Sociologists; 2010.
25. Tan, J. Vogel C. Religion and trust: An experimental study. Frankfurt; 2005.
26. Martinez T. Factors affecting decisions to volunteering in nongovernmental organizations. *Environ Behav.* 2004;36(1):112–26.
27. Cicognani, E., Pirini, C., Keyes, C., Joshanloo, M., Rostami, R., Nosratabadi M. Social participation, sense of community and social well-being: A study on American, Italian and Iranian University students. *Soc Indic Res.* 2008;89(1):97–112.
28. Muethel, M. Hoegl, M. Parboteeah P k. Business ideology and employees' pro-social values. *Natl J Int Bus Stud.* 2010;42:183–201.
- United States: A descriptive epidemiology. How healthy are we. :350–72.
7. Danesh, A.A , Azizollahi D. The role of NGOs in youth social participation. Tehran: Youth Organization; 2008.
8. Bathini, D.R. Vohra N. The role of traits, values and self-efficacy beliefs in volunteering. 2013;1–34.
9. Schwartz, SH. Bardi A. Value hierarchies across cultures: Taking a similarities perspective. *J Cross Cult Psychol.* 2001;32:268–90.
10. Schwartz S. Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *J Soc Issues.* 1994;50(4):19–43.
11. Schwartz S. Basic Human Values: Theory, Measurement, and Applications. *Rev française Sociol.* 2006;42:249–88.
12. Caprara, G.V., Steca P. Prosocial agency: The contribution of values and self-efficacy beliefs to prosocial behavior across ages. *J Soc Clin Psychol.* 2007;26:220–41.
13. Yengoyan L. Factors influencing volunteer participation levels in Camano Island Fire and Rescue (CIFR). 2010.
14. Bekkers R. Values and volunteering: A longitudinal study of reciprocal influences in the giving in the Netherlands panel study. In: Annual Arnova Conference. Atlanta; 2007.
15. Anheier, H. Kendall J. Interpersonal trust and voluntary associations: examining three approaches. *Br J Sociol.* 2002;53(3):343–62.
16. Azad Armaki T. Intellectual foundations of the theory of Iranian society. Tehran: Elmi; 2012.
17. Taniguchi HTLD. The influences of religious attitudes on volunteering. *Int Soc third-sector Res John's Hopkins Univ.* 2011;22:335–55.
18. Park, J. Smith C. To whom much has been given...: Religious capital and community voluntarism among church going Protestants. San Ferancisco: Association for the sociology of religion annual meeting; 1998.